

Η γλώσσα των Αρχαίων Μακεδόνων

του Ιωάννου Παπαλαζάρου εκπαιδευτικού



Οι Αρχαίοι Μακεδόνες, όπως παραδέχονται σοβαροί και αντικειμενικοί ιστορικοί έρευνητές, ήταν μία από τις αρχαιότερες ελληνικές φυλές, με ιδιαίτερη γλωσσική, διαλεκτολογική συγγένεια προς τους Αίολεϊς και Δωριεΐς. Ο μεγάλος έπικός ποιητής Ησίοδος, αναζητώντας τις ρίζες των πρωτοελληνικών φύλων, θεωρεί τους Μάγνητα και Μακεδόνα ως αδελφούς, υιούς του Δία και της Θυΐας (θυγατέρας του Έλληνα και έγγονης του Δευκαλίωνα) και τα αντίστοιχα φύλα που προέκυψαν, τους Μάγνητες και τους Μακεδόνες, ως στενά συγγενικά. Η όνομασία τους έχει την κοινή ρίζα μακπού έχει σχέση με το μήκος ή το ύψος. Έπομένως, Μάγνητες και Μακεδόνες ή Μακεδνοί ήσαν οι ύψηλόσωμοι ή οι όρεσίβιοι. Αρχική κοιτίδα των Πρωτο-Ελλήνων ήταν περιοχές της Ηπείρου και της Δυτικής Μακεδονίας, απ' όπου μετακινήθηκαν σταδιακά προς τη σημερινή Κεντρική και Βόρεια Μακεδονία, άλλοι άπωθώντας και άλλοι άφομοιώνοντας τις έγκαταστημένες εκεί φυλές των Θρακοΐλλυριών.

Η γλώσσα που μιλούσαν παρουσιάζει όλα τα βασικά γνωρίσματα της αρχαίας ελληνικής και δεν έχει καμία σημασιολογική σχέση ή φθογγολογική συγγένεια με τις γλώσσες των Θρακών και ΐλλυριών της περιοχής. Υπέρ της ελληνικότητας των Μακεδόνων και της γλωσσικής διαλέκτου που χρησιμοποιούσαν, συνηγορούν όλα τα αξιόπιστα στοιχεία της έποχής: οι πανάρχαιες παραδόσεις της καταγωγής τους, ή συμπεριφορά των Μακεδό-

ων βασιλέων, οί αναφορές τῶν ἀρχαίων ιστορικῶν, Ἡρόδοτου, Θουκυδίδη, Στράβωνα, Πολύβιου, Πλούταρχου, τοῦ Ἑλλάνικου ποῦ ἔζησε στή μακεδονική αὐλή στὰ τέλη τοῦ 5ου π.Χ. αἰ., τοῦ Διόδωρου Σικελιώτη, τοῦ Στέφανου Βυζάντιου, ἀλλὰ καὶ ἡ μαρτυρία τῶν Περσῶν ποῦ ὑπέταξαν τὴ Μακεδονία. Στὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Περσέπολης, στοὺς τάφους τῶν βασιλέων Δαρείου καὶ Ἀρταξέρξη, ὑπάρχει ἐκτενὴς ἐπιγραφή, ὅπου καταγράφονται καὶ κατονομάζονται οἱ εἴκοσι ὀκτῶ ὑποτελεῖς λαοὶ τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας.



Τὰ κείμενα εἶναι γραμμένα στὴν ἀρχαία περσική γλῶσσα, μὲ σφηνοειδῆ γραφή. Μεταξὺ αὐτῶν κατονομάζονται καὶ οἱ Yauna (Ἴωνες), δηλαδὴ οἱ Ἕλληνες τῶν πόλεων τῆς Μ.Ἀσίας καθὼς καὶ οἱ Yauna Takabara, δηλαδὴ Ἕλληνες μὲ πλατιά καλύμματα κεφαλῆς, χαρακτηριστικὸ τῶν Μακεδόνων, ὅπως ἀπεικονίζονται συχνὰ σὲ ἀρχαῖες παραστάσεις μὲ πλατύγυρα καλύμματα, τὶς «καυσίες». Ἡ μακεδονική αὐτοσυνειδησία, ὡς ἑλληνικῆς φυλῆς, ὡς ἀναπόσπαστου μέλους τῆς ἑλληνικῆς ὁλότητας, ἐκφράζεται ἀπὸ τὴν περίοδο τῶν περσικῶν πολέμων. Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ὁ Α΄, ὁ γνωστὸς ὡς Φιλέλλην, ἔγινε δεκτὸς στοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες ὡς γνήσιος Ἕλληνας. Ὅταν ὑποτάχθηκε ἡ Μακεδονία στὸν Ξέρξη, ὑποχρεώθηκε νὰ ἀκολουθήσει τὸν Μαρδόνιο στὴ Νότια Ἑλλάδα. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Πλούταρχος, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεση τοῦ Μαρδονίου ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων στὶς Πλαταιές (479 π.Χ.), ὁ Ἀλέξανδρος, ἀναλαμβάνοντας τὸν «μέγιστον τῶν κινδύνων», προειδοποίησε νύχτα τὸν στρατηγὸ τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὸν ἐπικείμενο αἰφνιδιασμό, βεβαιώνοντας: «Αὐτὸς τε γὰρ Ἕλλην γένος εἰμὶ τώρχαῖον καὶ ἀντ' ἐλευθέρης δεδουλωμένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ὄρα̃ν τὴν Ἑλλάδα...». Ὁ ἐγγονὸς του, ὁ Ἀρχέλαος, μεταξὺ τῶν ὀργανωτικῶν μεταρρυθμίσεων γιὰ τὸ κράτος τῆς Μακεδονίας, θεώρησε ὡς ἰσχυρὸ καὶ ἀδιάσειστο θεμέλιο τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἀκμῆς του τὴ διανοητικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἠθικὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ μετεκάλεσε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, τὴ Θήβα καὶ ἄλλα κέντρα τῆς Νοτίου Ἑλλάδος ἐπιφανεῖς ἐκπροσώπους τοῦ πνεύματος, τῆς τέχνης, τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ θεάτρου,

ὅπως τὸν Εὐριπίδη, τοῦ ὁποῖου οἱ τραγωδίες «Βάκχες» καὶ «Ἀρχέλαος» παρουσιάσθηκαν σὲ θέατρα τῆς Μακεδονίας, τὸν Πίνδαρο, τὸν Ἀγάθωνα, τὸν ἔποποιὸ Χοιρίλο, τὸν περιώνυμο κιθαρῳδὸ Τιμόθεο, τὸν Μελανιππίδη τὸν λυρικό, τὸν μέγα ζωγράφο Ζεῦξι, οἱ ὁποῖοι καὶ τὰ Ἀνάκτορα καὶ τὴν πόλη κόσμησαν, ἀλλὰ κυρίως ἀνέδειξαν τὴν Πέλλα ὡς μία ἀπὸ τὶς ἐπιφανέστερες πόλεις τῆς εποχῆς τῆς, ἰσάξια τοῦ πνευματικοῦ μεγέθους τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ παιδεία τῶν νέων στὴ Μακεδονία βασιζόταν σὲ ἑλληνικὰ πρότυπα. Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν ἀφοσιωμένος στὶς Μοῦσες. Ἀγαπημένο ἔργο του ἦταν ἡ Ἰλιάδα ἀλλὰ καὶ ἡ ποίηση τοῦ Πινδάρου καὶ ἄλλων μεγάλων τραγικῶν. Στὰ 342 π.Χ., δεκατετράχρονο παλληκάρι, μετέβαινε στὴ Μίεζα, στὸ Ἱερὸ τῶν Νυμφῶν, κοντὰ στὴ σημερινὴ Νάουσα, ὅπου παρακολουθοῦσε, παράλληλα μὲ τὴ στρατιωτικὴ ἐκπαίδευση, μαθήματα διαλεκτικῆς, ρητορικῆς, γεωμετρίας, ἀστρονομίας, μουσικῆς καὶ φυσικὰ φιλοσοφίας ἀπὸ τὸν περίφημο Σταγειρίτη φιλόσοφο Ἀριστοτέλη, μαθητὴ τοῦ Πλάτωνα. Ὁ θρησκευτικὸς βίος, οἱ τελετὲς καὶ οἱ λατρεῖες τῶν Μακεδόνων εἶχαν δεχτεῖ ἐπιρροὲς ἀπὸ τὶς ἀποικίες τῆς περιοχῆς (Πύδνας, Μεθώνης, Ποτίδαιας κ.ἄ.), ἀλλὰ καὶ ἀπὸ λαοὺς ποὺ εἶχαν ὑποτάξει, Φρύγες, Παῖονες, Θράκες, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους υἰοθέτησαν λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις, ὅπως τὰ Ὀρφικά, τὰ Διονυσιακὰ ἢ τὰ Καβεῖρια μυστήρια. Λάτρευαν τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων, μὲ ἐλάχιστες προσθῆκες τοπικῶν θεοτήτων.

Οἱ πολιτικοὶ τοὺς θεσμοί, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά τους δὲν ἦταν ξένα πρὸς ἐκεῖνα τῶν Ἑλλήνων. Τὰ ὀνόματα τῶν Μακεδόνων, τὸ ἡμερολόγιό τους καὶ τὰ περισσότερα τοπωνύμια ἔχουν ἑλληνικὴ ρίζα καὶ τύπο. Ὡς κράτος καὶ χώρα Ἑλλήνων ὁμογλώσσων καὶ ὁμοθρήσκων, ἐπισκέπτονται τὴ Μακεδονία κατὰ καιροὺς ἀντιπρόσωποι καὶ πρόξενοι Ἱερῶν καὶ πόλεων τοῦ Νότου, ὅπως τοῦ Ἱεροῦ τῶν Δελφῶν, τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ Ἄργου κ.ἄ. Ἡ συμμετοχὴ τῶν Μακεδόνων σὲ Ἀμφικτυονίες καὶ Κοινὰ τῶν Ἑλλήνων, ἡ συχνὴ ἐπικοινωνία μὲ τὶς πόλεις-κράτη τοῦ Νότου, γιὰ ἐμπορικές, πολιτιστικές ἢ διπλωματικές συναλλαγές, εἶχαν ἀμβλύνει αἰσθητὰ τὶς γλωσσικὲς διαφορές. Ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα δὲν ἔχει ἀποκαλύψει τὴν ἀνάπτυξη ἐπιχώριας μορφῆς γραπτῆς λογοτεχνίας στὴν Μακεδονία. Λόγω τῆς προφορικῆς, κυρίως, χρήσεως τῆς τοπικῆς διαλέκτου καὶ τῆς ἐπικράτησης τῆς Ἀττικῆς, ὡς ἐπίσημης γλώσσας τοῦ μακεδονικοῦ κράτους, τὰ ἀρχαιότερα μακεδονικὰ γραπτὰ μνημεῖα παρέχουν συνήθως ὀνόματα. Τὰ κυριότερα ἰδιόμορφα χαρακτηριστικὰ τῆς μακεδονικῆς διαλέκτου, συγκριτικὰ μὲ τὴν ἑλληνικὴ τοῦ Νότου, ἦταν ἡ χρῆση μέσων χειλικῶν, οὐρανικῶν καὶ ὄδοντικῶν συμφῶνων ἀντὶ τῶν δασέων, ἥτοι τοῦ β, γ καὶ δ ἀντὶ τοῦ φ, χ καὶ θ.

Όπως και στην αρχαία ελληνική, εφαρμόζεται κι εδώ η τροπή των ινδοευρωπαϊκών συμφώνων *s* σε *δασειά* και του *m* σε *ν*, ή άποσιώπηση του τελικού *u* και όλων των τελικών συμφώνων εκτός των: *ν*, *ρ*, *ξ* και *ς*, φαινόμενα που δεν τα συναντούμε σε ιλλυρικές ή θρακικές διαλέκτους. Από τότε που εμφανίζονται εκτενέστερα μακεδονικά κείμενα, αυτά είναι διατυπωμένα στην άττική διάλεκτο. Η μορφή των κειμένων αυτών είναι ένα από τα επιχειρήματα ὅσων ἀρνοῦνται τὴν ἐλληνικότητα τῶν Μακεδόνων, ὑποστηρίζοντας ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦταν ἀλλόγλωσσοι που ἐξελληνίστηκαν. Διατυπώνουν τὴν ἄποψη ὅτι οἱ ἐλληνικές ἐπιγραφές που βρέθηκαν στην Βεργίνα ἢ στην Πέλλα ἀνήκουν σε μέλη τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ τῆς ἀνώτερης τάξης, ὅπου καθομιλουμένη ἦταν ἡ ἀττική διάλεκτος. Νεότερες ὅμως ἐρευνες ἀπὸ τὴν Πέλλα ἀποκάλυψαν ἐπιτύμβιες ἐπιγραφές φτωχικῶν τάφων, ὅπως τοῦ ἔφηβου Ξάνθου, υἱοῦ τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Ἀμαδίκας, ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνα ἢ τοῦ μολύβδινου κατάδεσμου, με εὐχὲς καὶ κατάρες πίστεως καὶ ἀφοσίωσης γάμου τῆς Θετίμας πρὸς τὸν Διονυσοφῶντα, τῶν μέσων τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνα.

Οἱ γλωσσικὲς διατυπώσεις, οἱ ρηματικοὶ τύποι, οἱ καταλήξεις τῶν θηλυκῶν κυρίως ὀνομάτων, ὅπως Ἀμαδίκας, Θετίμα, Εὐρυδίκας, Ἠγίσκας κ.ἄ., ἀνήκουν στὴ μακεδονικὴ-ελληνικὴ διάλεκτο που ὁμιλεῖτο καὶ ἀπὸ τὰ λαϊκὰ στρώματα τῶν Μακεδόνων, τουλάχιστον ἀπὸ τὸν 5ο π.Χ. αἰῶνα. Γλῶσσα καὶ συνείδηση προσδιορίζουν τὴν ἐθνικὴ ταυτότητα ἑνὸς τόπου. Ἡ προέλευση καὶ ἡ ὑφὴ τῆς γλώσσας τῶν Ἀρχαίων Μακεδόνων ἀποτελέσσει «τὴν αἰχμὴ τοῦ δόρατος» με τὴν ὁποία, οἱ σύγχρονοι παραχαράκτες καὶ βιαστὲς τῆς ἱστορίας, ἀπὸ τὰ Σκόπια, ἐπιχειροῦν νὰ πλήξουν τὴν ἐλληνικότητα τῆς Μακεδονίας, διακηρύσσοντας:

“Ὅτι οἱ Ἀρχαῖοι Μακεδόνες δὲν ἦταν Ἕλληνες, ἀλλὰ φύλα συγγενικά με τοὺς Θραῖκες καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς.

“Ὅτι οἱ Σλάβοι που κατέβηκαν στὴν περιοχὴ τὸν 6ο καὶ 7ο μ.Χ. αἰῶνα ἐνώθηκαν με τὰ φύλα τῶν Μακεδόνων, Θρακῶν καὶ Ἰλλυριῶν καὶ ἀπὸ τὴν πρόσμιξη προῆλθαν οἱ Σλάβοι-Μακεδόνες που σήμερα ἀποτελοῦν τὴν «μακεδονικὴ ἐθνότητα».

“Ὅτι ἡ γλῶσσα που ὁμιλεῖτο στὴν περιοχὴ ἦταν μεῖγμα θρακοῖλλυρικῆς. Ἀπὸ τὸν ἐπηρεασμὸ τῆς μετὰ τὴν σλαβικὴ, προέκυψε τὸ ὁμιλούμενο ἰδίωμα τῶν Σκοπίων, ἡ «μακεδονικὴ γλῶσσα». Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀξίζει νὰ παραθέσουμε τὶς ἐξακριβωμένες διαπιστώσεις του Κ. Τσιούλκα: «Ἡ σλαβοφανὴς μακεδονικὴ εἶναι ἡ παλαιὰ μακεδονικὴ γλῶσσα, ἀδελφὴ τῆς ἐλληνικῆς. Φέρει ἐλάχιστα στίγματα βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, δὲν μᾶς ἔχει κληροδοτήσει προϊόντα φιλολογικά, σίγουρα ὅμως δὲν εἶναι οὔτε σλαβο-

νική ούτε βουλγαρική. Στόν γλωσσικό της πλοῦτο ἐντοπίζουμε περί τὶς 1.260 ὀμηρικὲς λέξεις, ἐνῶ στήν ἑλληνική γλῶσσα διασώζονται μόλις 650». Αὐτὸ πού μονίμως καὶ συστηματικὰ ἀγνοοῦν οἱ ἀνιστόρητοι καὶ πλαστογράφοι γείτονές μας, οἱ ὁποῖοι τὰ τελευταῖα ἑβδομήντα χρόνια ἀγωνιωδῶς ἐπιχειροῦν νὰ στοιχειοθετήσουν ἀνύπαρκτη ἐθνότητα καὶ τεχνητὴ γλῶσσα, εἶναι ὅτι οἱ πρόγονοὶ τους Σλάβοι εἰσέβαλαν στὰ Βαλκάνια τὸν 6ο μ.Χ. αἰῶνα καὶ ἄρχισαν νὰ ἐκπολιτίζονται μόλις τὸν 10ο αἰῶνα ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας-Μακεδόνες, Θεσσαλονικεῖς ἀδελφούς Κύριλλο καὶ Μεθόδιο, ἐνῶ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα τοῦ Δίου, τῆς Βεργίνας, τῆς Πέλλας, τῶν Φιλίππων, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἡράκλειας καὶ τῶν Στόβων, ἔχουν ἀφετηρία τὸν 6ο π.Χ. αἰῶνα. Ἀναδεικνύουν ἕναν ἐκπληκτικὸ πολιτιστικὸ πλοῦτο καὶ ἕναν μοναδικὸ πνευματικὸ πολιτισμό, μὲ ἀνεπανάληπτα ἀριστουργήματα τέχνης πού ἐπιβεβαιώνουν κατηγορηματικὰ καὶ μὲ ἀδιάψευστα στοιχεῖα τὴν πανάρχαια καὶ ἀλληλένδετη σχέση Ἑλληνισμοῦ καὶ Μακεδονίας.

ΠΗΓΕΣ ΣΧΕΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Καλοσύπης Ἰωάννης: «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ἦτοι Μελέτη Οἰκονομολογική, Γεωγραφική, Ἱστορική καὶ Ἐθνολογική» Ἀθῆναι 1886. Ἀνδριώτης Νικ.: «Τὸ ὁμόσπονδο κράτος τῶν Σκοπίων καὶ ἡ γλῶσσα του», Θεσ/νίκη 1960.

N. G. L. Hammond: «Φίλιππος ὁ Μακεδών», ἐπιμέλεια-μετάφραση: Πάνος Θεοδωρίδης ἔκδ. Μαλλιάρης-Παιδεία 1997

N.G. L. Hammond: «Μέγας Ἀλέξανδρος, Ἕνας ἰδιοφυής», ἐπιμέλεια-μετάφραση: Πάνος Θεοδωρίδης, ἔκδ. Μαλλιάρης-Παιδεία 1997.

Μπαμπινιώτης Γεώργιος: «Ἡ γλῶσσα τῆς Μακεδονίας», ἔκδ. ΟΛΚΟΣ, 1992

Μάρτης Νικόλαος: «Ἡ πλαστογράφηση τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας», 1983.

Χατζιδάκης Γεώργιος: «Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Ἀρχαίων Μακεδόνων», 1896.

Σακελλαρίου Μιχαήλ: «Ἡ ἐθνικότητα τῶν Μακεδόνων», Ἀθήνα 1982.

Καλλέρης Ἰωάννης: «Τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τῶν Μακεδόνων» «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ 4000 χρόνια ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ πολιτισμοῦ» ἔκδ. ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ Α.Ε., Ἀθήνα 1992.

«Ἡ Ἀρχαία Μακεδονία κατὰ τὸν Στράβωνα», ἔκδ. Μαλλιάρης-Παιδεία, 1993.

Τσιούλκας Κων/τῖνος: «Συμβολαί εἰς τὴν διγλωσσίαν τῶν Μακεδόνων», 1907.

«Ίστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» ἔκδ. ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ Α.Ε., Ἀθήνα 1970, τ.

Β΄

Εὐαγγελίδης Δημήτριος: «Μακεδονικά», Ἔδεσσα 2011.

Εὐαγγελίδης Δημήτριος: «Ἀρχαία Μακεδονία», Ἀθήνα 2012.

Εὐαγγελίδης Δημ.-Σάκης Τότλης: «Μακεδονία, χθές καὶ σήμερα», 2008.

Otto Abel (μετ. Μ. Δήμιτσα): «Ίστορία τῆς Μακεδονίας», Ἀθήνα 1860.

Ἀναδημοσίευση ἀπό:

<https://enromiosini.gr/arthrografia/η-γλωσσα-των-αρχαιων-μακεδωνων/>